

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของสังคมโลก จากความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งเชื่อมโลกให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ประกอบกับการแข่งขันทางเศรษฐกิจโดยเสรีที่เอื้อประโยชน์ต่อประเทศอุตสาหกรรม ส่งผลให้ประเทศทั้งหลายต้องปรับตัวให้ทันกับกระแสพลวัตทางเศรษฐกิจและสังคม แต่เนื่องจากต่างตระหนักว่าไม่อาจดำเนินการแข่งขันกันในตลาดโลกได้เพียงลำพัง จึงเกิดเป็นความร่วมมือระหว่างประเทศทั้งในส่วนภูมิภาคและระหว่างภูมิภาค โดยในส่วนภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ก็ได้มีการจัดตั้งองค์การระหว่างประเทศในนามสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้หรือสมาคมอาเซียน (Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) เมื่อวันที่ 8 สิงหาคม พ.ศ. 2510 แม้ว่านโยบายระยะแรกจะมุ่งด้านการรักษาความมั่นคงร่วมกัน ให้ปลอดจากการคุกคามโดยลัทธิคอมมิวนิสต์ที่แพร่หลายครอบคลุมประเทศเวียดนาม ลาว และกัมพูชา ต่อเมื่อความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมืองยุคสงครามเย็นสิ้นสุดลง นโยบายของสมาคมอาเซียนมีการปรับเปลี่ยนไปจากเดิม โดยขยายความร่วมมือนอกเหนือจากความมั่นคงในส่วนภูมิภาคเป็นความร่วมมือทางเศรษฐกิจ ด้วยการจัดตั้งเขตการค้าเสรีอาเซียน (ASEAN Free Trade) และมีความกระชับแน่นมากขึ้นเป็นลำดับ พร้อมไปกับจำนวนสมาชิกที่เพิ่มมากขึ้น จนนำไปสู่แนวคิดเรื่องการเป็นประชาคมอาเซียนในปี 2558

ในปัจจุบันแม้ว่าสังคมไทยจะมีโอกาสรับรู้ข้อมูลความเป็นมาของสมาคมอาเซียนและการเตรียมการสู่ประชาคมอาเซียนมากขึ้น แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับสมาชิกของสมาคมอาเซียนดังกล่าว ซึ่งล้วนเป็นประเทศเพื่อนบ้านของไทยยังมักจำกัดแต่สิ่งที่ได้เรียนรู้ในชั้นเรียน หรือความเคลื่อนไหวเฉพาะเหตุการณ์สำคัญบางช่วงเวลา แต่ทั้งนี้การเสนอข่าวสารมักให้ความสนใจแต่เฉพาะประเทศมหาอำนาจทางการเมืองหรือเศรษฐกิจซึ่งอยู่ห่างไกลจากประเทศไทย ดังเช่น

สหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐประชาชนจีน ประเทศในทวีปยุโรป ดังนั้นจินตภาพของประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนในมุมมองของสังคมไทย จึงมักเป็นเรื่องราวในอดีตที่มีความสัมพันธ์กับประเทศไทย จากนั้นก็ขาดหายไป มีเพียงเหตุการณ์ปัจจุบันอันไม่อาจต่อเนื่องกับอดีตได้ ประเด็นสำคัญคือกรอบแนวคิดที่สร้างขึ้นเพื่อเผยแพร่ต่อสังคมไทยมักอิงกับประเทศตะวันตกทั้งประวัติศาสตร์นิพนธ์แนวชาตินิยมซึ่งเป็นรากฐานของการเขียนแบบเรียน และความขัดแย้งด้านอุดมการณ์ทางการเมืองในยุคสงครามเย็น(สุนทร ชุตินทรานนท์ และคณะ , 2552 : (13)-(14))

กรอบแนวคิดทั้งสองข้างต้นเป็นสิ่งที่แบบเรียนไทยยึดเป็นแนวทางการเขียนมาโดยตลอด แม้ว่าตามสภาพความจริง ประชาชนตามพรมแดนประเทศไทยกับเพื่อนบ้านมีปฏิสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมนับตั้งแต่อดีต มิได้แบ่งแยกโดยเส้นพรมแดนตามแผนที่ซึ่งเป็นจินตภาพที่ถูกสร้างขึ้นเพื่อบ่งบอกถึงความเป็นชาติ รวมทั้งสภาวะไร้พรมแดน (borderless) ในยุคปัจจุบัน ข่าวสาร ความบันเทิงจากประเทศไทยได้ถ่ายทอดผ่านสื่อโทรทัศน์แพร่กระจายไปยังประเทศเพื่อนบ้านโดยรอบ แต่คติฐานความรู้ของสังคมไทยเกี่ยวกับประเทศเพื่อนบ้านซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมอาเซียนยังไม่พัฒนาเท่าทันความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น (สุนทร ชุตินทรานนท์ และคณะ , 2552 : (12)-(13)) ช่วงเวลาที่สมาคมอาเซียนจะเคลื่อนเข้าสู่การเป็นประชาคมอาเซียน ซึ่งเป็นความพยายามจะลบพรมแดนการค้า การเคลื่อนย้ายทุน แรงงานของมวลสมาชิก หลายหน่วยงานในประเทศไทยได้มีการกระตุ้นให้ตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นหนึ่งประชาคม (one community) โดยส่วนใหญ่จะมุ่งเน้นด้านเศรษฐกิจและการสื่อสารภาษาอังกฤษเพื่อรองรับตลาดการค้า แต่สิ่งที่ยังมิได้รับความสนใจเท่าที่ควรคือการเรียนรู้ความเป็นมาด้านวัฒนธรรม ทัศนคติที่มีระหว่างกันของคนในชาติกลุ่มสมาคมอาเซียน เพื่อสร้างความเข้าใจ ลบล้างอคติทางเชื้อชาติ ศาสนา และการร่วมมือกันอย่างสันติสุข ดังนั้นผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นที่จะศึกษาเกี่ยวกับความรู้ของสังคมไทย ที่มีต่อประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน แต่ละช่วงเวลาของการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในบริบทของภูมิภาคและสังคมโลก อันนับเป็นการทำความเข้าใจในความแตกต่างทางวัฒนธรรม เพื่อความร่วมมืออันดีในฐานะการเป็นประชาคม นอกเหนือจากการเชื่อมต่อกันด้วยวัตถุประสงค์ทางเศรษฐกิจ โดยพิจารณาจากการสร้างการรับรู้ผ่านแบบเรียนสังคมศึกษาทั้งระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา เนื่องจากแบบเรียนเป็นตัวกำหนดที่สำคัญของกรอบวิธีคิดของคนในสังคม เพื่อวิเคราะห์ถึง

สาเหตุที่ก่อให้เกิดช่องว่างของสิ่งที่สังคมไทยรับรู้กับสภาพความเป็นจริงที่บังเกิดขึ้น อันจะนำไปสู่การแสวงหาหนทางปรับเปลี่ยนทัศนคติและพร้อมที่จะร่วมเป็นหนึ่งในวิสัยทัศน์ หนึ่งเอกลักษณ์ หนึ่งประชาคม (One Vision , One Identity , One Community) ตามเป้าหมายของประชาคมอาเซียน

1.2 วัตถุประสงค์

เป้าหมายที่สำคัญของงานวิจัยนี้คือ การมุ่งเน้นที่จะค้นหาองค์ความรู้จากสังคมไทยในมิติความสัมพันธ์ต่อประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนที่จะใช้ชี้นำให้ทุกภาคในสังคมไทยได้รับรู้เกี่ยวกับพัฒนาการของพันธมิตรระหว่างชาติในภูมิภาคนี้เหมาะสม โดยกำหนดวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังต่อไปนี้

- 1) เพื่อศึกษาภูมิหลังความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน
- 2) เพื่อวิเคราะห์มุมมองของสังคมไทยที่มีต่อประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนโดยผ่านแบบเรียนสังคมศึกษาระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา
- 3) เพื่อวิเคราะห์อิทธิพลของประเทศตะวันตกที่มีต่อการรับรู้เกี่ยวกับประเทศสมาคมอาเซียนของสังคมไทย

1.3 ขอบเขตงานวิจัย

ด้านเวลา กรอบเวลาที่เป็นแนวทางสำหรับการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนในครั้งนี้ จะเริ่มจากการศึกษาข้อมูลจากแบบเรียนสังคมศึกษา นับตั้งแต่หลักสูตรปี 2503 จนถึงปัจจุบัน

ด้านเนื้อหา เนื้อหาที่สำคัญและถือได้ว่าเป็นประเด็นหลักในการวิจัยครั้งนี้ จะมุ่งเน้นการศึกษาความรู้โดยผ่านแบบเรียนสังคมศึกษา รายวิชาประวัติศาสตร์ เพื่อบ้านของเรา ทวีปของเรา และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ในโลกปัจจุบัน

1.4 นิยามคำศัพท์

สมาคมอาเซียน หมายถึงสมาคมประชาชาติแห่งเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ (Association of Southeast Asian Nations - ASEAN) ประกอบด้วยสมาชิก 10 ประเทศคือ บรูไน ดารุสซาลาม ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มาเลเซีย สหภาพพม่า สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐสิงคโปร์ ราชอาณาจักรไทย และ สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม

ความรู้ หมายถึงความเข้าใจ ความรู้สึก ทักษะ ทักษะที่เกิดขึ้นจากประสบการณ์การเรียนรู้ ซึ่งถ่ายทอดได้ด้วยวาจา หรือลายลักษณ์อักษร

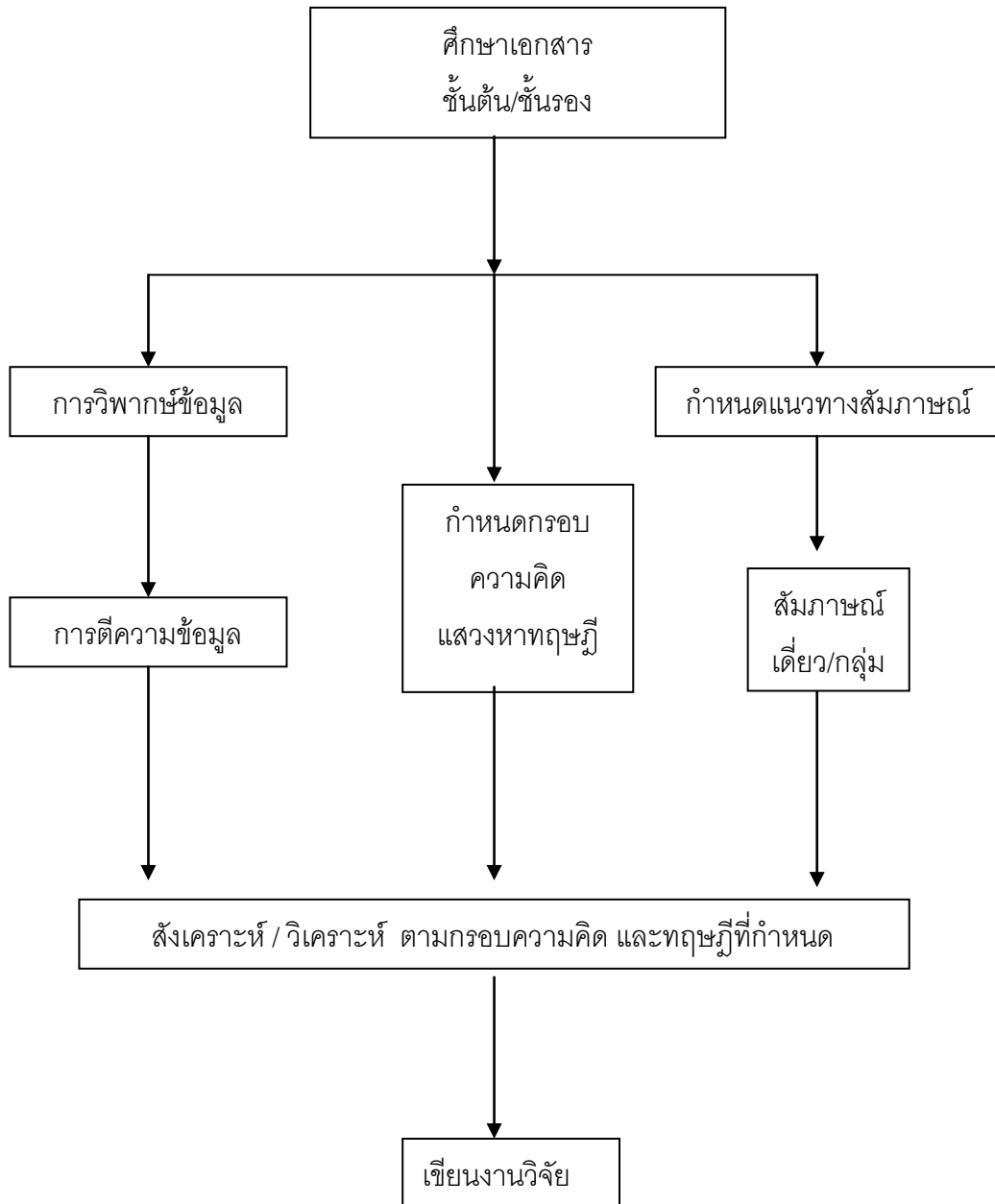
สังคมไทย หมายถึงกลุ่มชนชาติที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ในประเทศไทย

1.5 วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินงาน

งานวิจัยเรื่องประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียนในความรู้ของสังคมไทย เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative research) โดยใช้วิธีการตามขั้นตอนดังนี้

- 1) การศึกษาเอกสาร (documentary research) ด้วยการศึกษาดูเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องจากเอกสารขั้นต้น และเอกสารขั้นรอง
- 2) การศึกษาวิเคราะห์ด้วยระเบียบวิธีทางประวัติศาสตร์ อันเป็นการศึกษาข้อมูลที่ได้จากเอกสารด้วยการวิพากษ์ข้อมูลและการตีความข้อมูล
- 3) การเก็บรวบรวมข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ (Indept Interview) และการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)
- 4) การสังเคราะห์และวิเคราะห์ข้อมูล
- 6) การเขียนรายงานวิจัยในเชิงพรรณนา ((descriptive analysis)

แผนผังการดำเนินงาน

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ข้อค้นพบที่เป็นองค์ความรู้จากผลการวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่ง ในการนำไปชี้้นำ เพื่อการปรับหรือเปลี่ยนเนื้อหาสาระที่สำคัญในแบบเรียนไทย เพื่อให้เกิดความเป็นประชาคมอาเซียน อันหมายถึงพันธมิตรและภาคีที่ประสานประโยชน์ต่อกันอย่างสมบูรณ์ ดังนั้นประโยชน์ที่สำคัญจึงได้แก่เนื้อหาต่าง ๆ ต่อไปนี้

- 1) ได้ข้อมูลเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยกับประเทศสมาชิกสมาคมอาเซียน
- 2) ได้ทราบข้อจำกัดในการสร้างความรับรู้เกี่ยวกับประเทศสมาชิกอาเซียนผ่านแบบเรียนไทย
- 3) ได้ทราบถึงวาทกรรมของสังคมไทยมีต่อประเทศเพื่อนบ้านกลุ่มสมาคมอาเซียนในแต่ละยุคสมัย
- 4) ได้แนวคิดเพื่อเป็นข้อเสนอแนะในการปรับปรุงสาระเนื้อหาเพิ่มเติมและพัฒนาแบบเรียนสังคมศึกษาและประวัติศาสตร์